

Γιατί ν' ασχοληθώ μ' αυτό το τετράδιο...

Στην εποχή της ταχύτητας και του διαδικτύου, όταν οι πληροφορίες έρχονται έτοιμες από οποιοδήποτε μέρος του κόσμου, είναι δύσκολο να αντικατασταθεί η εικόνα από ένα κείμενο, όσο καλογραμμένο κι αν είναι. Κι έχουν δίκιο οι μαθητές όταν πολλές φορές μέσα στην τάξη ή στο σπίτι τους αρνούνται να γράψουν.

Στο μυαλό τους ανακατεύονται διάφορες εικόνες μαζί με γεγονότα, με σκέψεις και συναισθήματα. Υποφέρουν από αυτού του είδους τη σύγχυση. Γι' αυτό τις περισσότερες φορές αρνούνται να μπουν στη διαδικασία της ανάπτυξης ενός θέματος. Προσπαθώντας να βάλουν σε τάξη τις σκέψεις τους μένουν τελικά αμήχανοι αναζητώντας κάποια διέξοδο. Και εντέλει αδυνατούν να βρουν τον τρόπο να ξεκινήσουν.

Όμως όλα τα παραπάνω μπορούν να αποτελέσουν έναν ωραιότατο μύθο με αίσιο τέλος. Ο γλωσσικός κώδικας επικοινωνίας είναι μία μαθηματική πράξη. Και μη σας φαίνεται περίεργο. Όπως στα μαθηματικά απαιτείται συγκεκριμένη λογική, έτσι και στη γλώσσα. Κάθε λέξη που χρησιμοποιώ αποτελεί μία πράξη. Η κατάλληλη λέξη στην κατάλληλη σειρά. Κι έτσι δημιουργώ την πρόταση.

Πολλές προτάσεις, που ακολουθούν λογικά τη σκέψη μου, δημιουργούν μια παράγραφο. Και τελικά η κάθε παράγραφος μπορεί, όταν δεν είναι ξεκομμένη από τις υπόλοιπες, να καταλήξει σ' ένα ωραιότατο κείμενο.

Το μόνο που χρειάζεται είναι τεχνική. Μόνο μ' αυτή μπορούμε να πετύχουμε το σκοπό μας, δηλαδή το αποτελεσματικό γράψιμο.

Το τετράδιο που κρατάς στα χέρια σου, φίλε μαθητή, πιστεύουμε πως θα σε βοηθήσει ν' ανακαλύψεις τον τρόπο να γράφεις σωστά. Χωρίς να σε κουράζει, δίνοντάς σου οδηγίες και βοηθώντας τη δική σου προσπάθεια ν' ανακαλύψεις μέσα από εξάσκηση πόσο απλό είναι το γράψιμο, όταν γίνεται τηρώντας κάποιες αρχές.

Είστε πια μαθητές της έκτης τάξης, αρκετά ώριμοι για να μπορείτε να αντιληφθείτε τις βασικές λειτουργίες της γλώσσας μας. Εμείς θέλουμε πολύ να σας βοηθήσουμε να βάλετε ένα ακόμη λιθαράκι στη δημιουργική σας αυτή προσπάθεια.

Καταλήγοντας, πιστεύουμε πως το σωστό γράψιμο δεν αποτελεί αντικείμενο μόνο του γλωσσικού μαθήματος, αλλά και όλων των άλλων μαθημάτων που έχουν σχέση με το λόγο. Τη φυσική προδιάθεση την έχουμε όλοι μας και γι' αυτό μπορούμε να μάθουμε να προάγουμε το γραπτό λόγο, ενώ η σωστή εφαρμογή και τελειοποίησή του είναι θέμα εξάσκησης.

Οι συγγραφείς

Σωτήρης Μπαμπατζάνης

Χρήστος Κιοσές

Τι θα βρείτε σ' αυτό το τετράδιο...

Πρώτο μέρος

Θεωρία

Η Παράγραφος και η δομή της	11
Η Αφηγηματική παράγραφος	13
Η Περιγραφική παράγραφος	14
Η Επιχειρηματολογική παράγραφος	16
Έκφραση	17
<i>Τι πρέπει να έχω στο μυαλό μου</i> <i>πριν αρχίσω να εκφράζομαι γράφοντας</i>	17
<i>Από πού αντλώ το απαραίτητο υλικό</i> <i>για να γράψω ένα κείμενο</i>	17
Δομή των κειμένων	18
Τα είδη των κειμένων	18
<i>A. Αφηγηματικά κείμενα</i>	19
<i>B. Περιγραφικά κείμενα</i>	20
<i>Γ. Επιχειρηματολογικά κείμενα</i>	21
<i>Δ. Κείμενα οδηγιών</i>	23
Οι ασθένειες των κειμένων	23
Η Περίληψη	25
Τα στάδια συγγραφής της περίληψης	25
Τι πρέπει να προσέχω!	26
Διάγραμμα σύνταξης περίληψης	27

Δεύτερο μέρος

- ✓ Υποδείγματα κειμένων όλων των ειδών
 - ✓ Θέματα για ανάπτυξη
 - ✓ Ασκήσεις λεξιλογικές και έκφρασης
-

Ενότητα 1: Ταξίδια – Τόποι – Μεταφορικά μέσα	31
Ενότητα 2: Κατοικία	39
Ενότητα 3: 28 ^η Οκτωβρίου	47
Ενότητα 4: Διατροφή	54

Ενότητα 5: 17 ^η Νοεμβρίου	63
Ενότητα 6: Η ζωή σε άλλους τόπους	70
Ενότητα 7: Η ζωή έξω από την πόλη	77
Ενότητα 8: Χριστούγεννα	85
Ενότητα 9: Συσκευές	92
Ενότητα 10: Ατυχήματα	101
Ενότητα 11: Συγγενικές σχέσεις	108
Ενότητα 12: 25 ^η Μαρτίου	115
Ενότητα 13: Τρόποι ζωής και επαγγέλματα	122
Ενότητα 14: Πάσχα	130
Ενότητα 15: Κινηματογράφος – Θέατρο	138
Ενότητα 16: Μουσεία	145
Ενότητα 17: Πόλεμος και ειρήνη	153

Η ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ ΚΑΙ Η ΔΟΜΗ ΤΗΣ

Παράγραφος είναι μια οργανωμένη ομάδα προτάσεων που εκφράζει ένα νόημα, μια θεματική έννοια.

Κάθε παράγραφος, όπως θα δούμε, είναι μια μικρογραφία ενός ολοκληρωμένου κειμένου.

Ο ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΣΚΥΛΑΚΙΑ

«Ο Λυκούργος, ο νομοθέτης των Λακεδαιμονίων, αφού πήρε από τους ίδιους γονείς δύο σκυλάκια, τελείως ανόμοια το ένα από το άλλο, τα εκπαίδευσε. Το ένα το έκανε λαίμαργο και το άλλο ικανό να ακολουθεί τα ίχνη και να συλλαμβάνει τα θηράματα. Ύστερα, αφού έφερε τα σκυλάκια μπροστά στους Λακεδαιμόνιους, τοποθέτησε στη μέση μια γαβάθα κι ένα λαγό απέναντί τους. Κατόπιν τα άφησε ελεύθερα. Τότε το ένα πήδησε προς το λαγό, ενώ το άλλο όρμησε προς τη γαβάθα. Και, επειδή βέβαια οι Λακεδαιμόνιοι δεν μπορούσαν ακόμη να καταλάβουν τι τέλος πάντων εννοούσε, τους είπε: Αυτά τα δύο ζώα είναι από τους ίδιους γονείς. Επειδή όμως πήραν διαφορετική αγωγή, το ένα έγινε λαίμαργο και το άλλο κνηγός. Και βέβαια σχετικά με τις συνήθειες και τους τρόπους ζωής αυτά είναι αρκετά».

Πλουτάρχου, Περί παιδων αγωγής
(ελεύθερη απόδοση: Σωτήρης Μπαμπατζάνης)

Η παραπάνω παράγραφος αποτελείται από τρία μέρη:

1. Τη θεματική πρόταση

Είναι η πρώτη πρόταση κάθε παραγράφου και ουσιαστικά μας δίνει το θέμα που πρόκειται ν' αναπτύξουμε στη συνέχεια.

«Ο Λυκούργος, ο νομοθέτης των Λακεδαιμονίων, αφού πήρε από τους ίδιους γονείς δύο σκυλάκια, τελείως ανόμοια το ένα από το άλλο, τα εκπαίδευσε.

2. Τις λεπτομέρειες ή τα σχόλια

Είναι ο κορμός της παραγράφου, όπου αναλύουμε τη θεματική πρόταση.

«Το ένα το έκανε λαίμαργο και το άλλο ικανό να ακολουθεί τα ίχνη και να συλλαμβάνει τα θηράματα. Ύστερα, αφού έφερε τα σκυλάκια

Ποιο είναι λοιπόν το θέμα της παραγράφου;

Η εκπαίδευση δύο σκύλων από τους ίδιους γονείς.

μπροστά στους Λακεδαιμόνιους, τοποθέτησε στη μέση μια γαβάθα κι ένα λαγό απέναντί τους. Κατόπιν τα άφησε ελεύθερα. Τότε το ένα πήδησε προς το λαγό, ενώ το άλλο όρμησε προς τη γαβάθα. Και, επειδή βέβαια οι Λακεδαιμόνιοι δεν μπορούσαν ακόμη να καταλάβουν τι τέλος πάντων εννοούσε, τους είπε: Αυτά τα δύο ζώα είναι από τους ίδιους γονείς. Επειδή όμως πήραν διαφορετική αγωγή, το ένα έγινε λαίμαργο και το άλλο κυνηγός.

Αναπτύχθηκε σωστά η θεματική πρόταση;

Μας εξήγησε απλά και κατανοητά σε ποιο αντικείμενο εκπαίδευσε τα σκυλάκια και πώς αυτά αντέδρασαν στη δοκιμασία που τους έβαλε.

3. Και την πρόταση κατακλείδα

Με την οποία συνοψίζουμε το θέμα της παραγράφου ή το κλείνουμε.

Και βέβαια σχετικά με τις συνήθειες και τους τρόπους ζωής αυτά είναι αρκετά».

Πώς έκλεισε το θέμα;

Αποδεικνύοντας ότι οι συνήθειες και ο τρόπος ζωής μας δείχνουν τι πραγματικά είμαστε.

Μια παράλληλη σχέση

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ		ΚΕΙΜΕΝΟ
Θεματική πρόταση	~	Πρόλογος
Σχόλια	~	Κύριο θέμα
Κατακλείδα	~	Επίλογος

- Μια παράγραφος δεν είναι απαραίτητο να έχει κατακλείδα.
- Ο πρώτος στίχος κάθε παραγράφου δε βρίσκεται στο ίδιο ύψος με τους άλλους στίχους. Αρχίζει στο αριστερό περιθώριο, με την πρώτη λέξη πιο μέσα από τις πρώτες λέξεις των άλλων στίχων.
- Κάθε παράγραφος έχει διαφορετικό περιεχόμενο από τις άλλες. Αυτό όμως δε σημαίνει ότι οι παράγραφοι δε σχετίζονται μεταξύ τους νοηματικά.
- Πολλές παράγραφοι μαζί, οργανωμένες λογικά γύρω από ένα συγκεκριμένο θέμα, αποτελούν ένα ολοκληρωμένο κείμενο.

Η αφηγηματική παράγραφος

Η αφηγηματική παράγραφος δεν είναι τίποτα άλλο παρά μια απλή ανακοίνωση, με σύντομο τρόπο, περιστατικών ή γεγονότων που έγιναν πριν από λίγο ή από πολύ καιρό.

Τα γεγονότα αυτά ή τα περιστατικά μπορεί να τα έχετε ζήσει οι ίδιοι, μπορεί όμως και να ήσαστε απλοί θεατές.

Υπάρχουν βέβαια και περιπτώσεις που μπορεί να τα φανταστήκατε ή να σας τα διηγήθηκε κάποιος άλλος.

ΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ ΤΟΥ ΓΚΙΟΥΛΙΒΕΡ

Δεν είχα περάσει ούτε δέκα μέρες στο σπίτι μου, όταν ο πλοίαρχος Ουίλλιαμ Ρόμπινσον, από την Κορνουάλλη, πρώτος καπετάνιος στο «Χόουπ – Ουέλ», πλοίο γερό τριακοσίων τόνων, ήρθε επίσκεψη. Είχα κάνει άλλοτε γιατρός σ' ένα άλλο πλοίο, όπου ήταν καπετάνιος και караβοκύρης κατά το ένα τέταρτο, σ' ένα ταξίδι στο Λεβάντε. Μου είχε φερθεί πάντα μάλλον όπως σε αδερφό παρά σε κατώτερο αξιωματικό. Όταν άκουσε πως έφτασα ήρθε να με δει. Το έκανε από φιλία και μόνο, καθώς κατάλαβα, γιατί δεν ανταλλάξαμε τίποτα περισσότερο από όσα συνηθίζονται έπειτα από μια μακριά απουσία. Αλλά επαναλάμβανε τις επισκέψεις του συχνά.

ΤΖΟΝΑΘΑΝ ΣΟΥΪΦΤ, Τα ταξίδια του Γκιούλιβερ, Μτφ. Αθηνά Κακούρη, ΠΑΠΥΡΟΣ 1996.

Σε μία αφηγηματική παράγραφο δεν ξεχνώ να γράψω:

- Πότε και πού έγινε το περιστατικό
«Δεν είχα περάσει ούτε δέκα μέρες **στο σπίτι μου**,...»
- Ποιοι πήραν μέρος σ' αυτό
«Δεν είχα περάσει ούτε δέκα μέρες στο σπίτι μου, όταν ο **πλοίαρχος Ουίλλιαμ Ρόμπινσον**, από την Κορνουάλλη, πρώτος καπετάνιος στο «Χόουπ – Ουέλ», πλοίο γερό τριακοσίων τόνων, ήρθε επίσκεψη».
- Τι είδα κατά τη διάρκειά του ή τι μου περιέγραψαν
«Είχα κάνει άλλοτε γιατρός σ' ένα άλλο πλοίο, όπου ήταν καπετάνιος και караβοκύρης κατά το ένα τέταρτο, σ' ένα ταξίδι στο Λεβάντε. Μου είχε φερθεί πάντα μάλλον όπως σε αδερφό παρά σε κατώτερο αξιωματικό. Όταν άκουσε πως έφτασα ήρθε να με δει. Το έκανε από φιλία και μόνο, καθώς κατάλαβα, γιατί δεν ανταλλάξαμε τίποτα περισσότερο από όσα συνηθίζονται έπειτα από μια μακριά απουσία».
- Τι το προκάλεσε
«Το έκανε από φιλία και μόνο,...».
- Το αποτέλεσμα του
«Αλλά επαναλάμβανε τις επισκέψεις του συχνά».
- Τα συναισθήματά μου
«Μου είχε φερθεί πάντα μάλλον όπως σε αδερφό παρά σε κατώτερο αξιωματικό».

Προσέχω!

- ✓ χρησιμοποιώ παρελθοντικούς χρόνους
- ✓ οι χρονικές προτάσεις είναι απαραίτητες
- ✓ τα επίθετα έχουν σημαντική θέση στο κείμενό μου
- ✓ βάζω τα γεγονότα στη σωστή χρονική σειρά

Η περιγραφική παράγραφος

Όταν κοιτάζω έναν πίνακα ζωγραφικής, προσπαθώ να τον περιγράψω με όσο το δυνατόν περισσότερες λέξεις. Έτσι είναι και η περιγραφική παράγραφος. Ένας πίνακας όπου αντί για χρώματα θα χρησιμοποιήσω λέξεις κι αντί για τοπία προτάσεις.

Για να έχει όμως αμεσότητα η περιγραφή, ξεκινάμε από τα εξωτερικά χαρακτηριστικά του αντικειμένου που περιγράφουμε και στη συνέχεια ακολουθούν τα εσωτερικά.

Το ίδιο ακριβώς συμβαίνει κι όταν περιγράφω έναν άνθρωπο ή τους χαρακτήρες διαφόρων ανθρώπων.

Βασική προϋπόθεση βέβαια είναι η **παρατήρηση**.

- Παρατηρώ οτιδήποτε υπάρχει γύρω μου, στο σπίτι μου, στο σχολείο, στους χώρους που παίζω κι οπουδήποτε κι αν βρεθώ υπάρχει πάντοτε κάτι άξιο προσοχής.
- Πολλές φορές μου έρχονται στο μυαλό εικόνες, πρόσωπα και καταστάσεις που κάποια στιγμή ανύποπτα παρατήρησα. Δεν τις αφήνω ανεκμετάλλευτες!

Οι περιγραφές δεν αναφέρονται μόνο σε πρόσωπα, αλλά και σε ζώα, πράγματα και αντικείμενα, σε χώρους και κτίρια, σε ιδιότητες και καταστάσεις.

Προσέχω!

1.

Η περιγραφή ενός προσώπου ή ενός ζώου ξεκινά πάντοτε από τα εξωτερικά χαρακτηριστικά του και στη συνέχεια επεκτείνεται στα εσωτερικά.

Ο ΚΑΠΙΤΑΝΙΟΣ

Ήταν ένας σκύλαρος ως εκεί πάνω, κανελής, γεροδεμένος, με μια άσπρη βούλα στην πλάτη, σαν πλατανόφυλλο. Όλοι τον αγαπούσανε γιατί ήταν καλός, κι εμείς τα παιδιά του βγάζαμε την πίστη με τα τυραννικά παιχνίδια. Είμαστε τέσσερα, όλα αγόρια, και μόνο εγώ ο μεγάλος ήμουν σε θέση να καταλάβω το πιλάτεμα που του γινότανε. Ο Καπιτάνιος τα δεχόταν όλα με άσωση καλοσύνη.

Στρατή Μυριβήλη, Το γαλάζιο βιβλίο, Εστία 1983

2.

Όταν περιγράφω ένα αντικείμενο αναφέρομαι:

α) στο πού βρίσκεται	γ) στο πώς είναι
β) στην ονομασία του	δ) στη χρήση του.

Η ΚΙΘΑΡΑ

Μουσικό όργανο με τσιμπημένες χορδές. Η κάσα της έχει σχήμα σαν τον αριθμό οκτώ με τον πάτο και το καπάκι της ίσια. Στο καπάκι υπάρχει μια κεντρική στρογγυλή οπή. Στα σύγχρονα μοντέλα οι χορδές είναι έξι. Είναι όργανο πανάρχαιας καταγωγής χωρίς να γνωρίζουμε τον ακριβή ιστορικό προσδιορισμό του. Θεωρείται κυρίως λαϊκό όργανο με ρόλο συνοδείας. Η δεύτερη νιότη της κιθάρας είναι συνδεδεμένη με την ηλεκτρική της έκδοση, που της επέτρεψε να πρωταγωνιστεί σήμερα σε όλα τα συγκροτήματα μουσικής.

Εγκυκλοπαίδεια Παγκόσμιας Μουσικής,
τ.3^{ος}, ΑΛΚΥΩΝ, 1985.

3.

Όταν περιγράφω χώρους και κτίρια αρχίζω από τα γενικά (εξωτερική εμφάνιση) και στη συνέχεια προχωρώ στα ειδικά του στοιχεία (εσωτερική εμφάνιση).

Ο ΙΣΧΟΜΑΧΟΣ ΜΙΛΑΕΙ ΣΤΗ ΝΕΑΡΗ ΤΟΥ ΓΥΝΑΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ

Σκέφτηκα, είπε ο Ισχύμαχος, να της δείξω πρώτα όλη τη δύναμη του σπιτιού. Δεν έχει στολίδια, Σωκράτη, αλλά τα κτίσματα κατασκευάζονται ακριβώς για να κρατούν όσο πιο άνετα γίνεται αυτά που τοποθετούμε μέσα. Το υπνοδωμάτιο είναι προορισμένο να δέχεται τα πιο πολύτιμα αγαθά, σκεπάσματα και έπιπλα, τα ξηρά δωμάτια το σιτάρι, τα δροσερά δωμάτια το κρασί, τα φωτεινά τα έργα και τα σκεύη που έχουν ανάγκη από φως. Μετά της έδειξα τα δωμάτια που καθόμαστε, όμορφα τακτοποιημένα, δροσερά το καλοκαίρι, ζεστά το χειμώνα. Της έδειξα επίσης ότι όλο το σπίτι ήταν μεσημβρινό.....

Ξενοφών, Οικονομικός 9, μτφ. Πάνος Παπαγεωργίου.

4.

Η περιγραφή ιδιοτήτων ή καταστάσεων να είναι κατατοπιστική όσο το δυνατόν, γι' αυτό περιορίζομαι σε συγκεκριμένα στοιχεία κι όχι σε ανούσιες λεπτομέρειες.

Ο ΥΠΟΚΡΙΤΗΣ

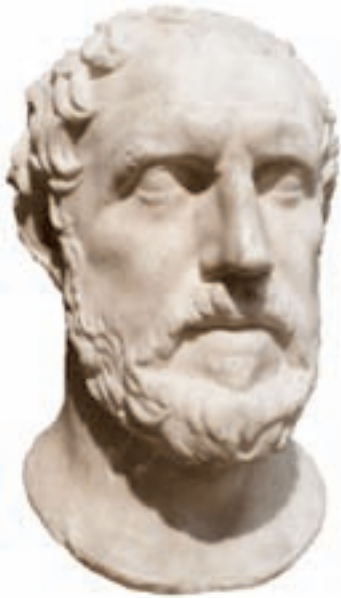
Ο υποκριτής είναι σαν ένα νόμισμα κίβδηλο, που προσπαθεί να περάσει για αληθινό. Προσποιείται αγιοσύνη, μα είναι ανόσιος, φιλία και είναι αδιάφορος, αυταπάρνηση και είναι εγωιστής. Η συμπεριφορά του είναι σοβαρή και αυστηρή.

Σπανίως αστειεύεται και σπανίως χορεύει. Το γέλιο του πηγάζει από σκέψη και όχι από χαρά.

Ανδρέα Λασκαράτου

Η επιχειρηματολογική παράγραφος

Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Το πολίτευμα που έχουμε δεν επιδιώκει να μιμηθεί τους νόμους των άλλων, αλλά πιο πολύ **εμείς είμαστε παράδειγμα σε μερικούς παρά μιμητές άλλων**. Και ως προς το όνομα δημοκρατία έχει αποκληθεί, **γιατί δεν κυβερνούν οι λίγοι αλλά οι περισσότεροι**. Ωστόσο όλοι οι πολίτες είναι ίσοι ενώπιον των νόμων ως προς τις ιδιωτικές τους διαφορές, για την προσωπική όμως ανάδειξη και επιβολή, **ανάλογα με την ευδοκίμηση του καθενός σε κάποιον τομέα, προτιμάται στα δημόσια αξιώματα – όχι τόσο για την κοινωνική του προέλευση παρά για την προσωπική του αξία**.

Θουκυδίδη, Περικλέους Επιτάφιος, μτφ. Γεράσιμου Μαρκαντωνάτου, Gutenberg, 1988.

Η παραπάνω παράγραφος είναι μια επιχειρηματολογική παράγραφος. Ο Θουκυδίδης, ο σημαντικότερος ιστορικός της αρχαιότητας, χρησιμοποιεί με μοναδικό τρόπο επιχειρήματα από την καθημερινή ζωή των αθηναίων για να μας πείσει για το τι είναι η δημοκρατία στην πράξη.

Στην επιχειρηματολογική παράγραφο έχουμε ως σκοπό να παρουσιάσουμε με σαφήνεια και καθαρότητα τις προσωπικές μας θέσεις και απόψεις.

Δεν χρειάζεται να μας προβληματίζει καθόλου αν η άποψή μας έρχεται σε αντίθεση μ' αυτά που πιστεύουν οι πολλοί και είναι γενικώς παραδεκτά.

Γι' αυτό:

- Χρησιμοποιούμε επιχειρήματα προσπαθώντας κάθε φορά να τα αποδείξουμε
- Πολλές φορές είναι απαραίτητο να χρησιμοποιούμε και παραδείγματα
- Προσέχουμε να κάνουμε σωστή χρήση των γνώσεών μας. Κανείς δεν πρόκειται να μας ζητήσει κάτι παραπάνω απ' αυτά που είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε.
- Οι αιτιολογικές προτάσεις μας βοηθούν σημαντικά στη σύνταξη των επιχειρημάτων.

